

gosabb Schiller egyik levele Gottfried Körnerhez 1801. január 5-én: „*Újév estéjén előadták Haydn Teremtését, amelyben nem sok örömem telt, jellegtelen katyvasz... Haydn ügyes művész, de hiányzik belőle a lelkesedés... Hideg az egész.*” Naná, hogy fölvettem a levelet a Hob. XXI/2 alá.

A három nem is oly szürke eminenciás csak eme beavatási szertartás után engedi útjára a növendéket a zene élvezete felé. Most már biztosak abban, hogy az újonc nem fog értetlenül kóvályogni, nem rontja el az örömet néhány betű és szám. Mielőtt azonban eltűnne a szemük elől, Wolfgang Schmieder is utánakiált. Az eisenachi polgármester 1901-ben született fia és az 1950-ben megjelent tematikus-szisztematikus Bach-műjegyzék (BWV) szerzője azon kevesek közé tartozik, akik nem örökítették meg magukat műjegyzékük címében. A türelmes tanulás meghozta a gyümölcsét, elindulhatsz a szentély felé vezető úton, mondja. Egyszerűbben is csinálhattad volna: ha figyelmen kívül hagyod a betűk és számok üvegyöngyjátékát, a kerítést. Ez esetben biztosan felületesebben hallgattad volna a zenét, mert kollégáim nem mesélhették volna el, amit tudnak.

Egyébként, jegyzi meg Schmieder, néhány évvel ezelőtt egy nyomdász átgázolt a kerítésen. Egy koncertplakátra négy mű címe után BMW-t nyomtatott BWV helyett. Úgy sejtem, büntetése az volt, hogy beleveszett a tengerbe, amelyet Beethoven a nagy Bach méltó nevének tartott. A megálljt parancsoló kiáltás tehát mértékletességre is int: a jó zenéből is megárt a sok.

Thomas Steinfeld

A RIFF

A riff egyszerű, rövid és könnyen megjegyezhető. Két-három ütemnyi, állandóan ismétlődő dallamcsonk, legtöbbször a mélyebb fekvésben, amelynek legmélyebb és legmagasabb hangja között ritka a tercnél nagyobb távolság. Egy jó riff makacsabb minden fülbemászó melódiánál. Aki egyszer hallotta a WALK ON THE WILD SIDE riffjét, soha nem felejtí el azt a két taktust. Lou Reed dűnnyögheti a szöveget csúszkáló hangján, ahogy csak akarja és ahogy csak bírja: miközben ő képtelen kiénekelni egy tiszta hangot, a riff a dalok legstabilabb eleme marad.

A riff keletkezése egy bizonyos típusú zene funkciójához kötődik: amikor a zene a mindennapi élet kísérőjévé, egyfajta életérzés, hangulat „megtestesítőjévé” válik. A zenei kérdések és válaszok, amelyekkel a rabszolgák kölcsönösen biztatták egymást munka közben, ugyanúgy a riff alapjául szolgáltak, mint az amerikai katonák ritmikus éneke gyakorlatozás közben. A riff a swing korában, Count Basie és kollégáinak keze alatt lett népszerű. A harmincas években Charlie Christian ilyen riffek fölé játszotta a maga SINGLE NOTE-melódiáit. Glenn Miller pedig riffek egész láncolatára alapozta az IN THE MOOD-ot.

A jó riff redukív. A közönség figyelmét a dallamról a ritmusra irányítja. A kompozíció középpontját alkotva egyszerűsíti azt. A zenei komplexitás helyébe a pusztá erő lép. Valamennyi szólam egy és ugyanazon formulában találkozik, minden erő egy gesztusra összpontosul. A populáris zene sok kis darabjában unisono játsszák: a Cream SUNSHINE OF YOUR LOVE-ja vagy a Weather Report BIRDLAND-je nem is a legrosszabbak ebből a fajtából.

Az erő összpontosulásának hatása, hogy a zene dinamikusabbá, izmosabbá, fesze-

sebbé válik. Ugyanakkor ennek ellentéte is bekövetkezik: minél sietősebb a riff, annál többször ismétlődik. A mozgás két-három-négy ütem után megfordul, és kezdődik előlről az egész. A riff a lehető legtöbb mozgás a lehető legrövidebb időn belül. Ezáltal a ráismerés olyan intenzív erejű, hogy a riffhez fűződő kapcsolat már-már intim-mé válik. A reklámban a márka éri el ezt a hatást. Egy jó rifftől nem lehet megszabadulni. Az igazán jól sikerült riff nem is fülbemászó: szinte belevájja magát a fülünkbe.

A rockzene korai évei jelentették a riff aranykorát. Ennek külső oka a rádiók slágerműsorainak sikerében rejlik. Amióta ilyen műsorok léteznek, a populáris zene abban különbözik az összes többi műfajtól, hogy a közönség újra és újra hallja ezeket a dalokat, és akármilyen gyakran játsszák neki, soha nem unja el. A riff az ismétlés által ráadásul rövidíti az időtartamot. Van azonban egy belső, zenei alapja is a formulákban való játék népszerűségének: erényt csinál a technikai fogyatékoságokból. Riffet például úgy a legkönnyebb előállítani, hogy barréfogással fel-alá csúszkál a kéz a gitár nyakán anélkül, hogy az ujjak elhelyezkedésén változtatni kelljen. A SATISFACTION (Stones), a WILD THING (Troggs) vagy a SMOKE ON THE WATER (Deep Purple) ilyen darabok.

A jó riff betonszilárdságú alap. A hatvanas évek végén, a popzene professzionalizálódása idején a riffalapra gitárszólót játszottak, hasonlóan a XVIII. század áriáihoz, amelyek egyszerű dalformát igényeltek, hogy a tenor virtuozitása annál jobban csilloghasson. De az igazán jó riff elviseli azt a gitárost is, aki az ötödik és a hetedik bund között nyenyerezik. A példák közismertek. A riff a popzene samanisztikus jellegének szükséges velejárója. Aki nem tud énekelni, de karizmatikus akar lenni, semmire sem jut a riff nélkül. Mint Lou Reed.

A riff a rockzenéből indult, de végigvonult az összes művészetben. Gondoljunk Andy Warhol sorozatképeire. Másutt rövid történetek, miniatűr cselekménysorok tetszés szerinti variánsai. A figyelmünkre látszólag értelmetlen személy létezése az ismétlés által magasabb értelmet nyer. A riff régen bevonult az irodalomba. Raymond Carver *SHORT CUT*-jai például a dinamika és az ismétlés szoros összefüggésén alapulnak. És amikor néhány évvel ezelőtt Ingo Schulze a *LINDENSTRASSE* című tévésorozattal hasonlította össze *SIMPLE STORIES* című könyvét, valami hasonlóra gondolt: Minden új, és semmi sem az, minden előresiet, és minden visszatér; és mindez a legszűkebb térben történik.

Dieter Schnebel

A SIKOLY

Az első, ami az eszünkbe jut, Munch híres képe: tátott száj, rémülten tágra nyílt szem, az arc egészének üreges halálfejyszerűsége: a halálos félelem pillanatfelvétele, maga a kétségbeesés – a sikoly kvintesszenciája.

Sikoltásokkal van teli minden zenedarab, talán nem is egyéb, mint egyetlen differenciált (megkomponált) sikoly. Olykor kétségbeesett, hangos, extrém, legtöbbször azonban énekhanggá lágyított, részletgazdag, kifejező. Ahogyan sikoly is többféle van: okozhatja félelem éppúgy, mint öröm, ijedtség vagy csodálkozás, gyűlölet vagy szerelem. És még mi minden a szélsőségek között! A verista operákban valódi sikolyokat hallhatunk. Korábban stilizált, átesztétizált formában hangzottak fel, a legkülönbözőbb színekben. Klütaimnésztra halálsikolya a színpalak mögött Strauss *ÉLEKTRÁ*-jában – éppen, mert pusztán a hanghatásra szorítkozik – különösen hátborzongató, csakúgy,